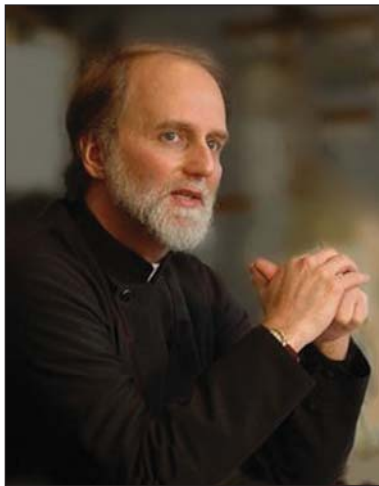
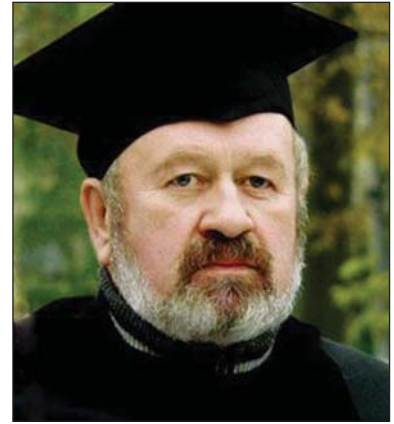

Номо Іуденс, або Тектонічні плити та корки В'ячеслава Брюховецького

о. Борис Гудзяк
ректор Українського
католицького університету,
м. Львів

Вісторії цивілізації щокілька століть чи навіть тисячоліть під впливом потужних чинників стається злам. У людей з'являється нове світосприйняття. Зовні людина ніби та сама: більш-менш зберігає свій вигляд, основні потреби, та водночас вона стає іншою. Формуються нові парадигми суспільного спілкування, і міняється все: від форми чи навіть змісту ввічливого звертання до значення слів та інтерпретації засадничих наративів; від матеріальної культури до динаміки духовного життя. Тектонічні цивілізаційні зміщення вивільняють потужні енергетичні вулкани, що творять новий ландшафт і закладають свіжий, плідний ґрунт для розквіту нового життя. А те, що було колись, вони обертають на попіл. Благовісник Нового Царства, сповіщаючи перемогу добра над злом, попереджає: *"Надійдуть дні, коли з усього, що ви бачите, не лишиться камінь на камені, який не був би перевернений"* (Лк. 21:6).

Період зіткнення епох часто сіє розгубленість, розчарування, страх, і для особистої долі багатьох людей ці зміни є ледь не апокаліптичними; вони перекреслюють значну частину пережитого. Проте для постатей, здатних до лідерства, цей період — захопливий, навіть ейфорійний; він спонукає їх до вибуху творчості. Така ситуація є для них викликом і особливою нагодою не тільки давати раду собі, а й вести за собою інших. Особи, які мають стати провідниками, крім компетентності, теоретичного бачення і практичного хисту, мусять мати глибинне відчуття природи людини та її потреб, мусять мати моральну відповідальність. Але й цього не досить. Коли під ногами рухається земля, коли стоїш на одній тектонічній плиті й бачиш, як рухається інша; коли ступаєш на ту, наступну плиту, але розумієш, що треба йти одразу по кількох, бо всі вони — твоя земля, частини її нового, ще хиткого ландшафту — ось тоді потрібні хоробрість полководця і спритність спортсмена, далекоглядна стратегія шахіста й обачна тактика тренера у грі, який подає в поле м'яч і дає натхнення.

Життя в Україні впродовж останніх двох десятиліть позначене справді епохальними змінами. Йдеться не лише про крах Радянського Союзу з його комуністичною ідеологічно-управлінською системою, а й про постання незалежної Української держави. З цими політичними, національними, культурними і духовними перемінами збіглися загальносвітові процеси комунікаційної революції. Вони вплинули не лише на технологію виробництва, а й на людську свідомість. Покалічене і загнане українське суспільство, яке кисло у водах стагнації, із середовища тоталітарних обмежень раптом потрапило в бистру течію живої, чистої води, яка понесла його на бурхливі хвилі відкритого глобалізаційного океану. У світлі світу Україна пізнавала себе. Чорнобиль та екологічна катастрофа, замовчувані, а потім раптово відкриті незагоєні рани травматичної історії насильства ХХ століття пробудили загальне відчуття, що українець був обманутий, окрадений, позбавлений необхідних життєвих констант і орієнтирів.

Такі обставини потребують автентичних провідників. Не бракувало в Україні спроможних і спритних, але більшості з них не вистачало ні цілісної перспективи, ні моральної відповідальності. Новій еліті, яка постала за час української державності — олігархічним кланам і переважній більшості представників влади на всіх рівнях, були притаманні кардинальні дефекти, що виявилися згубними для загалу. Багатьом, які були (а можливо, й далі є) незаперечними моральними авторитетами, не судилося стати реальними конструкторами чи організаторами. Вони правильно вказували на хиби й надужиття, але не вміли або не могли вплинути на

конкретний процес нового становлення. І вже зовсім мало знайшлося осіб, які поєднували б візію і спроможність, тямушість і відвагу, дух служіння і милосердя з тонким талантом бути гравцем на мінливому полі гри, де, крім усього іншого, конче потрібні азарт, гумор, правдива надія і радість життя.

Спостерігаючи за В'ячеславом Брюховецьким, не тільки друзі, соратники, симпатики та шанувальники, а й антагоністи та відверті недруги не можуть не визнати в ньому талановитої й компетентної постаті, відданої справі загалу. Такої пошани Брюховецький заслужив собі особливою своєю рисою: в наскрізь серйозних, навіть драматичних ситуаціях він бачить гру, що полягає в позірному несумісних сполученнях, парадоксальних поєднаннях і незвичних перспективах. Ця гра — не просто стихія, не якась там жвава пустотливість; вона цілеспрямована і, хоч часто відбувається в ручному режимі, є протилежністю до маніпуляції, бо за своєю суттю — добра.

Ми відмежуємо гру (спорт, цирк чи жартівливий флірт) від "серйозного" ділового життя. Багато хто, керуючись надмірною самоповагою, відкидає гру як несуттєвий елемент, який розчиняє інтенсивність і ефективність праці. Очевидно, що на самій грі багато не збудуєш, бо до її суті належить спонтанність і альтернативність, а на хвилевості й плинності важко закласти тривкий фундамент. Проте без гри погляд звужується, творчість костеніє, і живе тіло стає механізмом чи автоматом, а динаміка — закономірним процесом відмирання. Гра і гумор, коли вони не поверхові, не вульгарні, а правдиві, обнімаються з таїнством — а таїнство відкриває нас для "Духа Утішителя", "Духа Істини".

Для В'ячеслава Брюховецького гра — це наскрізний стиль і невід'ємна риса його праці та задумів. Його гра відкрита. Він запрошує на поле всіх охочих, але кожному зрозуміло, хто є капітаном команди. До своїх — вимоги особливі, для них і разом з ними провідник здобуває непересічні лаври: але й для опонента не занижують стандарт — і в цьому проявляється повага. Звідси — правдивість і здорова конкуренція на полі гри. Команда — має виграти, і для цього слід використовувати кожний нелукавий хід. Та водночас її провідник не лише наполягає на гідному змаганні та красі маневру, а й залишається джентльменом у перемозі, бо знає, що перемоги, як і поразки, бувають лише тимчасовими. Цікава річ: із тим гравцем, який програвати не любить, люблять грати, бо разом з ним виграють навіть опоненти.

Існують три поля гри, яким В'ячеслав Брюховецький віддає все, що може, і які становлять нероздільну тріаду, бо вони дуже споріднені й тісно пов'язані глибинними закономірностями.

Patria

Про роль В'ячеслава Брюховецького у становленні української державності писатимуть сучасники, які спостерігали за ним зблизька, й історики — з відстані часу. Сьогодні рано казати останнє слово, бо сподіваємося, що велика частина цієї історії ще попереду. Але кілька яскравих образів все ж можна представити. У двох українських революціях, що відбулися за останні 15 років, В. Брюховецький був протагоністом і центральним гравцем. Чільна роль у постанні Народного Руху України і його змаганнях за незалежність нашої держави була значущим звершенням у біографії Брюховецького. Але тут уперше на всенародній сцені масштабно проявилось оте особливе поєднання в його житті державницьких кроків, громадянських починів — і продуманої, багатогранної та глибинної педагогії. Керуючись проникливою інтуїцією, а може й внутрішнім покликком до того класичного *ludus* — у (лат. *ludus* — відпочинок, дозвілля, гра, жарт), який є антитезою прагматичному розрахункові, заробітчанській продукції та політичному властолюбству, В'ячеслав Брюховецький переставив акценти — з рукопашного політичного змагання на арені влади він перейшов до авторського проекту відновлення, а фактично створення у новій іпостасі, модерного університету "Києво-Могилянська Академія". В якомусь сенсі мета лишилась та сама — утверджувати українську державу, збагачувати її культуру, будувати громадянське суспільство. Вся подальша діяльність Брюховецького, яка пов'язувалась відтепер з Академією і втілювалась у провідництві цієї школи, мала і має колосальне значення для всієї України. До всіх куточків своєї великої батьківщини, і навіть далі — до діаспори. Ректор і Президент Брюховецький старався і старається донести місію та харизму НаУКМА.

Те, що доля народу і рідної держави завжди перебувала в центрі уваги В'ячеслава Брюховецького, засвідчили його дії у час критичної небезпеки і потоптання гідності українських громадян під час історичних подій осені 2004 року. У Києві, серці й столиці України, Президент Брюховецький започаткував чітку, недвозначну, відкриту політику непокори незаконним і аморальним діям влади. Під проводом свого Президента, Національний Університет "Києво-Могилянська Академія" став майданом на Майдані, а згодом одним з епіцентрів Помаранчевої революції. Сам Брюх (як з любов'ю, по-рідинному називають студенти свого ректора) очолив колони могилянців і шодня провадив їх до різних урядових установ та вищих навчальних закладів Києва, щоб у цілому місті підтримати голос сумління і заохотити тих, хто ще побоювався вийти на вулицю. Ці маніфестації можна вважати політичним актом, однак їхнє значення не слід обмежувати і зводити лише до захисту українських державницьких позицій. Як і в кожній

істинно пророчій поставі, подвиг Президента, викладачів, працівників і особливо студентів НАУКМА мав полівалентне значення: політичне, патріотичне, суспільне, моральне, виховне. Всі ці взаємно пов'язані змісти огранювалися незабутньою формою гри. Від початку й до кінця, навіть у моменти найбільшої небезпеки і критичного загострення протистояння, постать В'ячеслава Брюховецького надихалась глибинним передчуттям чергової парадоксально-чудесної перемоги Давида над Голіафом. Коли у ті тривожні ночі і дні напруга тимчасово спадала, дух надії, життя й віри у правду вибухав грайливістю і перетворював усе в чистий, невulgарний, життєствердний карнавал.

І вже після завершення Революції можна згадати принаймні два моменти гри, які доповнюють ілюстрацію стилю В'ячеслава Брюховецького як *homo ludens* (людини, що грається). Коли в день перемоги Майдану Президент Брюховецький перед цілою Україною заявив, що музей Помаранчевої революції має бути саме в Могилянці, не в одного виникло запитання "Що за претензії на монополію?", але й у багатьох зродилася відповідь: "А чому б і ні? Чому не закарбувати у себе (в університеті, у школі, вдома) пам'ять про те пережите, що його часткою ми всі були?". Сказане ним — серйозне, однак залишає простір для гри: "Я подав свою пропозицію, а тепер думайте й Ви!".

Майстерне жартівливе перебільшення чи художня гіпербола, що зберігають самоіронію, є особливим прийомом роззброєння іншого. Не одна декларація Брюховецького вражає слухачів, але неприхований елемент гри у його гіперболах легко відрізняє його позитивний пафос від ялової помпезності. Лише той, ким керує дріб'язкова заздрість, хто позбавлений почуття гумору і гри, може ображатися на пафос Брюховецького, прочитуючи в ньому посягання на власний гонор і "непорушні" містечкові права.

Якщо в час розпаду Союзу та здобуття незалежності тонке відчуття різних перспектив, плідної гри на різних полях повело В'ячеслава Брюховецького від політики до організації вільної української науки, то після Помаранчевої революції тактичним ходом виявилось повернення до партійних політичних змагань. Але й тут проявився елемент гри як певне дистанціювання від "серйозного". Брюховецький очолив список — але не "найпрестижніший", до Верховної Ради, куди рвалися мало не всі, а до ради столичного міста, де можна найбільше зробити для рідної Академії: саме її здобутки будуть реальним внеском в історію.

Academia

У навчальних програмах, педагогічному підході, видавничій діяльності, у вже згаданій громадянській позиції Києво-Могилянська Академія раз у раз подає взірці для наслідування. Зокрема, хоча відзначити її дух солідарності і щире бажання, щоб інші також росли і міцніли для спільного добра.

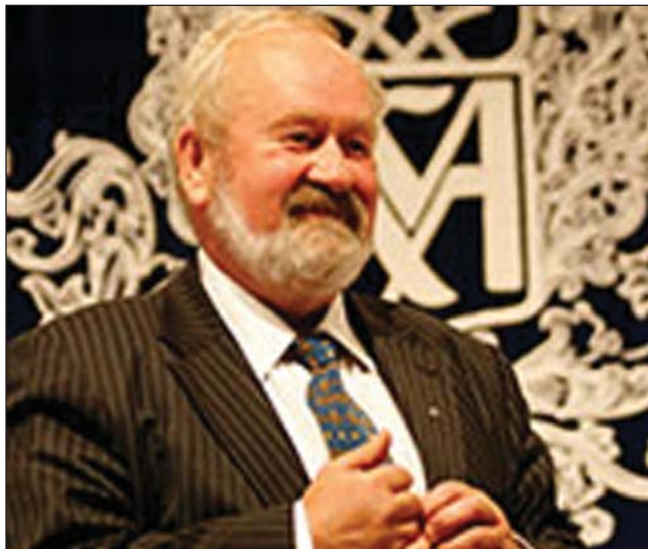
Наведу один знаковий приклад: після десяти років існування міжнародно визнаної, але не акредитованої в Україні богословської програми Українського католицького університету Президент Брюховецький приїхав до Львова з пропозицією: "Підписуймо угоду співпраці. Підготовка, яку дає студентам УКУ, є такою, якої ми хочемо від наших магістрантів. Могилянка прийматиме ваших випускників на свої спеціалізовані магістерські програми без державного диплома. А що — хіба мене з ректорства знімуть?"

Це було на початку 2004-го. В'ячеслав Брюховецький створив ще один прецедент — цього разу для богословів. Це і гра, і школа державотворення. Не дивно, що грайливий чоловік, який прагне поділитися своєю радістю, зумів прищепити дух і динаміку гри особливо сприятливому для цього середовищу. Якщо у природі гра притаманна передусім молодим, то цілком природно, що у спільноті молодих спудеїв гра стає повноцінним карнавалом у найкращому сенсі цього слова. У цій атмосфері і в цьому дусі Брюховецький згладжує гострі кути максималізму і розвіює страх, який неминуче закрадається в того, хто прагне досягнути високу мету і водночас усвідомлює труднощі цього завдання. Ось так у поважних, складних питаннях Педагог, застосовуючи своє парадоксальне і катартичне бачення гри, дає свій найважливіший урок: "Не бійся! Ми можемо! Ти можеш!". Все решта — похідне.

Хутір

До гри, яка виводить за межі звичного, буденного, рутинного, належать також "міф, легенда": хоч вони і ґрунтуються на реаліях, але своїм значенням і символікою перевищують їх. Снуються легенди й довкола особи В'ячеслава Брюховецького, і серед них (мабуть, найсимпатичніша) — про родинний "хутір". Саме слово — в експресивній тональності будівничого й оздоблювача цього хутора — приносить потіху; і хоч воно, здавалося б, неминуче тягне за собою малопривабливий дериват; але й тут ми маємо справу з делікатною, жартівливою самоіронією — то про яке "хуторянство" може бути мова?! А легенда росте! Про хутір можна почути від самого господаря, його описують у глянд-журналах. Не варто сумніватися, що хутір Брюховецького — це феномен незмірно вишуканіший, ніж радянська "дача" чи пострадянський "котедж" на околицях Києва. Це не джерело сільгосппродукції й не символ "статусу", це — сокровенний locus у світі державного мужа і Президента Академії. Слово "хутір" у устах Брюховецького має автентичність і переконливий чар — навіть для того, хто не бачив самого факту. Кожен, хто почує його захоплену розповідь про той казковий хутір, вже через ауру цієї людини може уявити малу батьківщину пана В'ячеслава й навіть переживе не менше, ніж якби і справді відвідав її. Щось можна собі уявити, а щось так і залишиться загадкою. Мабуть, не лише я це відчув. І так мусить бути.

І ще про корки. З В'ячеславом Брюховецьким ми спільно пережили київський Майдан. Могилянка приймала наших студентів у своїх похідних колонах. У гостинних приміщеннях Академії відбувся наш "Семінар на барикадах", в якому першу лекцію прочитав сам Президент НАУКМА. Під час Революції наші академічні громади зустрілися, познайомилися і зблизилися; а опісля (разом з Львівським національним університетом, чия постава була визначальною

для студентства і суспільства не лише Західної України) зародилась ідея відсвяткувати нове народження нації, зустрівши "Різдво — разом". Я мав честь зі своїми родичами прийняти Брюховецьких та Кобзарів у себе вдома на свята. Чого тільки ми не пережили і не переспівали... Свята Вечера в УКУ, очолена Патріархом Любомиром, із сотнями студентів з цілої України і з потребуєчими міста Львова, коляда, вертепи... У дружній, піднесеній, різдвяній атмосфері, в бесіді з ректором Іваном Вакарчуком і проректором Марією Зубрицькою народився проект університетської автономії... Про самі ці дні вже можна було б написати книжку...

Та все ж серед інших дуже чітко постає перед зором пам'яті одна деталь: щоразу, як було відкорковано пляшку ви-

на (в хаті 25 гостей, більшість — студенти), поважний гість із Києва нагадував: "Корки бережіть мені для хутора!" На питання: "А навіщо Вам?" — грайливий усміх: "Не скажу, бо самі захочете!" От так — уже третій рік — я й збираю корки. Очевидно, всіх не віддам, бо був би компромат (а їх у "служб" і так не бракує). Однак для хутора Брюховецького все ж таки збираю. Чому?

Бо він того вартий. Там черпає наснаги homo ludens, чия гра приносить радість і життя багатьом — і мені в тому числі. І щоб там забракло моїх корків? Ніколи в світі! І мабуть, багато є таких, які радо збирають на проекти Брюховецького — не тільки корки...

Там, на тому хуторі, є, мабуть, усе: природа Божа, і праця рук, і пережиті спомини, і тексти, які ще ляжуть на папір. Там — найрідніші. Бесіда з дружиною Ларисою про переглянутий фільм і свіжі відео — й фотокадри з останньої поїздки. Діти й ними подарована онука — улюблена, наймудріша; такої ще ні в кого не було і бути не може. Її перші слова, її любов.

Там є *ludus* — та є й призадуми. На самоті, без гамору державобудування і галасу спудеїв, хутір відкриває нову перспективу. І постають питання:

"Як утішити обманутого й обдарувати окраденого? Як знайти стійкість на тих плитах? Чи й надалі вдаватиметься і політичний бій, і тонка педагогія? Чи знайдеться тверде слово для влади і заохота для студента? Яким буде капітан корабля, коли мене не стане? Як передати приклад повної віддачі? Як від епохальних зламів перейти до жарту, в нелегкі часи — вносити легкість? Хиткі ж ті тектонічні плити..."

"Та все ж корків мені назбирали... І скільки для цього в радості пролилось Богом даного вина..."

